

Данијела Д. Јелић¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

У ОЗРАЧЈУ КЊИГЕ – О ПРВОМ БРОЈУ ЧАСОПИСА *ВЕРЗАЛ*

Шмуља, Вања (уредник) (2021), *Верзал – часопис за културну баштину и науку о књижи*, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске и Филолошки факултет у Бањој Луци, година I, број 1.

Први број *Верзала – часописа за културну баштину и науку о књижи*, чији је издавач Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, а суиздавач Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, објављен је у јануару 2022. године. У истраживачком фокусу је – како читамо у уводној ријечи – културна баштина, у првом реду књига „као културно добро”. Будући да културна баштина подразумијева разнородне предмете проучавања, мултидисциплинарни истраживачки приступ је незаобилазни дио уређивачке концепције часописа, која је, узгред речено, врло пажљиво осмишљена. Оно што читалац запажа већ при првом листању – поред беспријекорних дизајнерских и техничких рјешења – несумњиво јесу посвећеност и труд Уредништва, а управо ту посвећеност и труд, заједно с текстовима прилога, *шмичтавамо* на свакој страници ове значајне научне публикације, за коју ће се, стиче се утисак, тек чути. Заиста су ријетки научни часописи чије је прво издање – када је ријеч о самој концепцији, садржају и техничким одликама – заокружено и цјеловито у мјери у којој је то постигнуто првим бројем *Верзала*.

Часопис је подијељен у пет помно конципираних и распоређених рубрика, на укупно 265 страна, које у већини случајева садрже и пратеће илустрације, табеле, графиконе и мапе. *Библиосфера*, *Искораци*, *Портрет*, *Из манастирских ризница* и *На хоризонту* називи су рубрика које читаоца поступно воде кроз мозаик текстова посвећених различитим аспектима књиге и културне баштине. Прва рубрика, *Библиосфера*, посвећена је – што наговјештава и сам наслов – библиолошким темама и истраживањима. Поменути цјелину отвара

¹ danijela.jelic@fil.unibl.org

„Појмовник анатомије књиге”, који је осмишљен с циљем да „најширем кругу читалаца” из броја у број приближава по један апспект сложеног феномена књиге. Наведени појмовник потписује Вања Шмуља, главна и одговорна уредница часописа *Верзал*, која се, рекло би се симболично, у првом броју часописа опредјељује за то да читаоцима представи дефиницију самог појма „књига”. Поред овог појмовника, у *Библиосферу* је у првом броју уврштено још укупно седам научних прилога. По редослиједу објављивања, на првом мјесту налази се чланак „Библиолошке науке” француског библиолога Роберта Естивалса, некадашњег професора на Универзитету у Бордоу, који у тексту промишља значај и допринос природе и класификације библиолошких студија у контексту развоја специјализоване библиографије и библиологије. Чланак је објављен на француском језику, и један је у низу радова у часопису који су објављени на страним језицима. Милена Цветкова, ванредни професор на Универзитету у Софији, у раду на енглеском језику под називом „Библиолошки коријени друштвених мрежа и наставе на даљину”, бави се доприносом Пола Отлеа – пионира у домену библиотекарске и информационе науке – на пољу развоја филозофије савремених друштвених мрежа и образовања на даљину. Пол Отле је, према резултатима истраживања ауторке чланка, још давне 1908. поставио темељ и дао свој допринос ономе што данас називамо учењем на даљину. Жарко Војновић, библиограф савјетник у Народној библиотеци Србије, у чланку под називом „Српски поглед на српску националну библиографију (коначно)” средиште свог истраживања усмјерава на теоријске и практичне аспекте рада на српској ретроспективној библиографији, освјетљавајући њене почетке, основне одлике и пропусте. „Култ књиге у Кини” рад је Јелене Вујићић, вишег асистента на Универзитету у Источном Сарајеву, која истражује значај образовања и позицију књиге у преломним догађајима кинеске историје. Александра Павловић, библиотекар савјетник у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”, у чланку „’Отворено’ снабдевање научним документима. Искуство Универзитетске библиотеке ’Светозар Марковић’ у Београду” представља нова постигнућа у области међубiblioteчке позајмице и снабдевања научним документима, с посебним освртом на важност отворених приступа информацијама и документима. Чланак Јасмине Тутуновић Трифунов, вишег кустоса историчара, насловљен „Специјална библиотека Музеја жртва геноцида. Место образовања о страдању деце у ратовима”, бави се улогом и значајем поменуте библиотеке у оквиру пројеката институција, појединаца и организација који се баве страдањем цивила, у првом реду дјецe, током Првог и Другог свјетског рата, али и у рату који је вођен у посљедњој деценији 20.

вијека на простору бивше Југославије. Ана Сергејевна Купријанова, библиограф у Централној градској јавној библиотеци „В. В. Мајаковски” у Санкт Петербургу, радом „Музика Србије и Црне Горе у Фонду раритетних нота и књига ЦГЈБ ’В. В. Мајаковски””, објављеном на руском језику, затвара рубрику *Библиосфера* представљањем нотних записа који свједоче о музичким спонама између Србије, Русије и Црне Горе. Поменуће везе откривају се, између осталог, у сачуваним ауторским дјелима чији је настанак инспирисан музичким мотивима из Србије и Црне Горе.

Рубрика *Искораџи* намијењена је, као што је самим насловом сугерисано, проучавањима у другим научним областима. У првом броју *Верзала* у овој рубрици објављена су четири прилога. Рубрику отвара Волфганг Рохрбах, редовни члан Европске академије наука и умјетности у Бечу, и то чланком „Функције осигурања хришћанских православних манастира средњег вијека”, којим указује на повезнице између развоја индустрије осигурања у Југоисточној Европи и хришћанских православних манастира средњег вијека. Душан Иванић, професор емеритус на Универзитету у Београду, у научној полемици под називом „О једном дјелу и његовом аутору (’Србије плачевно пакипоробоштеније’, Венеција, 1815)” проблематизује питање ауторства дјела из наслова, и то на подлози, како сам наводи, „поузданих налаза” Богдана Љ. Поповића и „погрешних атрибуција” у фототипском издању из 2009. године. Милутин Тадић (редовни професор на Универзитету у Београду) и Видомир Обрадовић (доцент на Универзитету у Бањој Луци) потписују чланак „Оријентација најстаријих српских манастирских цркава у Републици Српској, Федерацији БиХ и Републици Хрватској”, у којем анализирају географске оријентације двадесет најзначајнијих манастирских цркава на поменутиим просторима. Посриједи је истраживање чији су резултати драгоцјени и за друге научне дисциплине будући да, између осталог, доприносе лакшем одређивању времена заснивања самих објеката који су били предмет истраживања. У чланку „Семантичка и структурална анализа презимена возућких Срба” ауторка Дуња Илић, професорица ЈУ Гимназија Бања Лука, доноси лингвистичку анализу презимена у говору возућких Срба.

Портрет, трећа по реду рубрика, осмишљена је као простор за представљање свјетских и домаћих библиотека, али и домаћих и страних умјетника и/или културних радника. Станиша Војиновић (проучавалац историје српске књижевности, националне културне историје и библиографије) у чланку „Три теме о попу Павлу Карано-Твртковићу у светлу нових извора”, иначе првом у овој рубрици, представља нова сазнања о значају лика и дјела попа Павла

Карано-Твртковића и његове улоге у научном, културном и револуционарним раду, посебно оном који се односи на просторе БиХ. Душко Певуља, редовни професор на Универзитету у Бањој Луци, у чланку „Књижевно дјело Петра Кочића у интерпретативним огледањима. Један поглед на рецепцију” бави се главним токовима рецепције књижевних дјела Петра Кочића, али и њиховом књижевноисторијском позицијом. О животу и раду Милоша Мишковића, угледног српског и југословенског географа и универзитетског професора из БиХ, пише Јелена В. Јањић, библиограф савјетник у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске, у чланку под насловом „Професор др Милош Мишковић (1932–2020). Живот и дјело”. „Литература и документ (О прози Јована Шивића)” гласи наслов другог по реду прилога професора емеритуса Душана Иванића у чијем су средишту документарно-књижевни текстови Јована Шивића, по струци професора југословенске књижевности. Његове приповједачко-мемоарске збирке представљају својеврсно свједочанство о историјским турбуленцијама друге половине 20. вијека. Вања Шмуља (документалиста савјетник у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске) и Споменка Кузмановић (библиотекар савјетник у истоименој библиотеци те члан Уредништва часописа *Верзал*) потписују коауторски прилог „Народна и универзитетска библиотека Републике Српске на темељима српске читаонице”. У раду је, између осталог, представљена развојна путања саме библиотеке – од тренутка оснивања српске читаонице па до данас. Јелена Ахти, библиотекар у ЦГЈБ „В. В. Мајаковски” у Санкт Петербургу, ауторка је прилога на руском језику „Мајаковка – петербуршки бренд. 150 година традиција и иновација”, у којем се бави историјатом и значајем једне од најстаријих библиотеке у Санкт Петербургу (чија је прошлост у тијесној вези с историјом града у којем је смјештена). „Колекција накита за врат из Збирке накита Етнолошког одјељења Музеја Републике Српске” наслов је прилога Данијеле Ђукановић, музејског савјетника у Музеју Републике Српске, која је овим путем читаоцима приближила једну од набројнијих колекција накита поменутог одјељења. „Tolle, lege – О писмима једне несрећне жене којој је читање значило живот” пише Ранко Поповић, дописни члан Академије наука и умјетности Републике Српске и редовни професор Универзитета у Бањој Луци. Поменути прилог затвара рубрику *Портрет*, пружајући осврт на поједине детаље из преписке Аријадне Ефрон (кћерке Сергеја Ефрона и пјесникиње Марине Цветајеве) са пјесником Борисом Пастернаком.

Претпосљедња рубрика у часопису – *Из манастирских ризница* – предвиђена је за представљање књига, умјетничких дјела и предмета који се чувају у

манастирима и црквама, али и личности чији су животи на неки начин били повезани с поменутиим предметима или објектима. У првом броју *Верзала* у ову рубрику уврштен је један прилог – „Псалтир с посљедовањем (Горажде, 1521)” – који је припремила Катарина Мано Зиси, археограф савјетник у Народној библиотеци Србије (у пензији). Прилог садржи опис издања, назива књиге, као и њеног садржаја. Псалтир је штампан у чувеној Горажданској штампарији, по заповијести Божидара Горажданина, њеног оснивача.

На хоризонту, пета и уједно посљедња рубрика часописа, резервисана је за приказе научних публикација (с тежиштем на публикацијама објављеним у региону). У првом броју *Верзала* представљене су три монографије. Први приказ, под насловом „Један поглед на библиологију данас”, потписује Ана Правуљац (доцент на Универзитету у Бањој Луци), а посвећен је монографији *Che cos'è la bibliologia* Андреа де Пасквалеа, професора библиологије на Универзитету Сапијенца у Риму и директора римске Националне централне библиотеке. У представљеној монографији разматра се, у првом реду, развој библиологије као дисциплине. Радивој Додеровић, библиотекар савјетник у Библиотеци Матице српске, аутор је приказа „Награда 'Стојан Новаковић' за 2020. годину”, у којем доноси осврт на монографију *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века* Жарка Војновића, добитника поменуте награде за 2020. годину. У тексту „Вриједан прилог историји српске периодике” Маријана Митрић, виши асистент на Универзитету у Источном Сарајеву, представила је монографију *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године*, чији је аутор Бојана Ласица, ванредни професор библиотекарства на истоименом универзитету. Ауторка монографије истражује развојну линију српске периодике у БиХ до 1918. године.

У рубрику *На хоризонту* укључене су и препоруке за 18 нових издања објављених у Републици Српској, која припадају областима проучавања заступљеним у часопису. На посљедњој страници публикације смјештена је најавна едисија превода под називом *Библиолошке теме*. Едисију је покренула Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, истовремено када и часопис *Верзал*, а у њеном склопу објављен је и први превод – *Шта је библиологија*. Ријеч је о раније помињаној монографији Андреа де Пасквалеа, професора на Катедри за библиологију Универзитета Сапијенца у Риму.

Судећи по саставу Редакције часописа, као и избору сарадника и рецензента, можемо закључити да се и о овим уређивачким сегментима и те како водило рачуна, што је чињеница која нарочито добија на тежини ако се има у виду да није нимало једноставно обезбиједити квалитетне радове и сарад-

Данијела Д. Јелић

нике за часопис који је у настајању и који тек изграђује свој углед и позицију у научном свијету. На концу, још нешто се чини битним: иако је, прије свега, намијењен научној јавности, треба ипак поменути да часопис својим садржајем не потискује на маргине ширу читалачку публику. Напротив, динамика рубрика и концепција самог часописа, као и одабир предмета истраживања и тема, привући ће и заинтересовати, вјерујемо, и многе читаоце који не припадају наизглед повлаштену научном кругу.